

Reményi Ferenc:

Reményi Ede hegedűművész életrajza

– 5. rész

Wagner Richard két pesti hangversenye 1863 július havában (folytatás)

A második hangverseny utáni napon, július 29-én, Wagner tisztelői búcsúvacsorát rendeztek tiszteletére a Lövölde helyiségekben. Óriási cigánybanda fogadta a Rákóczi indulóval. Vacsora közben, ahol Wagnert több talpraesett pobárköszöntővel méltatták és Wagner válaszában rendkívül érdekesen ismertette művészi céljait, a cigányzenekar játszott. Ez nem nagy élvezetet szerezhetett Wagnernek, ki a cigányokat Liszttel ellentétben ki nem állhatta. Ábrányi meséli, hogy Wagner ideges lett, ha cigánymuzsikát kellett hallgatnia. Azt mondta, hogy olyan batása van reá, mintha tízféle nyelven egyszerre beszélnének bozzá. A zenészetit plasztika keresztre feszítésének nevezte a cigányok játékát. De annál nagyobb gyönyörűséggel élvezte a magyar dalt nem cigányzenekarkóttól. Pesti időzése alkalmával kereste az érintkezést művészeinkkel, méltányolta zeneti törekvéseinket s Reményi révén megismerkedett a magyar zeneszerzők alkotásaival is. Általában nagyra hivatott jövőjének tartotta nemzeti zenénket.

Wagner július 31-én utazott el Pestről. Távozása után meglehetősen heves vita indult meg Arany János lapja: a „Koszorú” és a Zenészetit Lapok közt. A vitát Bartalus Istvánnak, az igen komoly magyar zenetudósnak egy alapos tanulmánya indította meg, mely Wagner művészetéről a „Koszorú”-ban (1863. II. félévének 5., 6. és 7. számában) jelent meg, és amelyhez Arany János maga, ki nemcsak zenebarát, de zeneszerző is volt és Wagner elméleti iratait jól ismerte, zenés drámáit azonban még nem, egy megjegyzést írt. Ebben nem jósol nagy jövőt a zenés drámának, mert a szavalati drámával képtelen versengeni, viszont az operaformát megbénítja. Ugyane folyóirat augusztus 2-iki számában Gyulai Pál megtámadja azokat az írókat és művészeket, kik a Nemzeti Színház intendánsa ellen egy memorandumot írtak alá, melyben Wagner zenés drámáinak előadását sürgetik a Nemzeti színházban. Megtámadja többi közt Reményi Edét, ki a Zenészetit Lapok ugyanazon számában magasztalja az olasz operazenét és nevezi Wagner zenéjét

egyedül igaznak. Reményi az augusztus 9-iki számban válaszol Gyulainak, s kérdi: hogy nem lehet-e az olaszok mostan ébredező zenéjének szebb jelenségeit dicsérni, amiért Wagnert tartja a legigazabbnak? Ugyane számban válaszol Gyulai és fenn tartja állítását. Végül az augusztus 16-iki számban Reményi viszontválaszával az ő részéről befejeződik a vita.

Wagner Penzingbe érkezve augusztus 1-én igen szép köszönő levelet intézett Radnótfáy Sámuel intendánsához, melyben köszönetét fejezi ki meghívásáért, fogadtatásáért és azon támogatásért, melyben a Nemzeti Színház egész zenészetit személyzete részesítette, minek köszönhető, hogy a magyar főváros fogékony közönsége Wagnernek éppen legnémetesebb alkotásait oly kedvezően fogadta.

Penzingi otthonában Wagner áttanulmányozta azokat a magyar zeneszerzeményeket, melyeket neki Reményi Pesten „Magyar zenészetit tanulmányok és kísérletek” összefoglaló cím és ajánlás mellett avégből adott át, hogy az ő véleményét kikérje, vajon a magyar népzeneének eme eszményítései és továbbképzése a műzene formái felé helyes irányba mozognak-e és sikert ígérnek-e? Wagner egy augusztus 8-án kelt és Ábrányi Kornélhoz, a Zenészetit Lapok főszerkesztőjéhez intézett nyílt levelében (Zenészetit Lapok, 1863. 47.szám) összefoglalja vizsgálódásának eredményét. Wagner véleményének magva az, hogy az a törekvés, miszerint a magyar nemzeti dal oly módon műveltsék művészileg ki, hogy aztán a kifejlett műzenével közvetlen érintkezésbe jusson, a zeneművészetet Magyarországon emelni és kifejleszteni fogja. Még ha ez nem következik be, hazánkban veszedelmes sőt ártalmas különbség fog uralkodni a nemzeties elem és annak csak felületével érintkező műzene közt, elannyira, hogy a nemzeti zene vagyis a népdal és tánczene a süllyedő naturalizmus zsákmányául fog esni. A magyar népdalokban mint egy elzárt aknában nagy ritmikai és harmóniai gazdagság rejlik, melyet szabatos művészi kezelés által belbecsében emelni, nemesbíteni és sokszorozni lehet, miről a Wagnernek átnyújtott zenészetit tanulmányok ör-

vendetes bizonyosságot nyújtanak. A részben elszegényedett és ellaposodott műzene a magyar népzene ritmikai és harmóniai sajátosságaival nyerni és felfrissülni fog.

Wagner később is valóóságos lelkesedéssel beszélt Zichy Géza grófnak a magyar népzene ritmikai és melodikai gazdagságáról és kijelentette, hogy a magyar téma könnyen hajlítható symphonikus technikára.

Wagner fenti levelében egy lángelme élességével és előrelátásával körvonalazta a magyar zene fejlődési lehetőségeit. Megmutatta az egyetlen módot, melynek segítségével népzeneinket műzenévé fejleszthetjük. Ő már akkor világosan látta a magyar nemzeti zeneművészet jövőjét, mikor ez még muzsikánk legfanatikusabb hívőinek lelkében is mint alaktalan ködös sejtés szunyadozott. Wagner tétele az ösztönszerű intuíció mellett a 19. század közepén kialakult skandináv és szláv zenék evolúcióján alapszik.

Wagner Reményit Pesten többször, utoljára elbúcsúzásakor is meghívta, látogassa meg őt pár napra visszavonultságában Penzingben, mert mint hangversenyző nem jól érzi magát, nem is ezen pályára született és folyamatosan fel van izgatva, azonban ott hon – jegyzé meg tréfásan – kellemes tud lenni. E meghívásnak engedve Reményi már augusztus 3-án elindult Bécsbe és Wagnert Penzingben többször meglátogatta Plotényi kíséretében. Látogatásáról Reményi a Zenészetit Lapok 1863. augusztus 20-iki számában egy igen érdekes, színes és hosszabb levélben számolt be, melyet Haraszti is közöl egész terjedelmében (290. oldal). A levél címe ez: „Egy látogatás Wagner Richárdnál”. Fölöslegesnek tartom e levelet itt szószerint idézni. Arra szorítkozom, hogy tartalmát, gondolatait nagyjában ismertessem és egyes kiválóan jellemző részeket kiszemeljek. Bevezetésképpen rámutat Wagner pesti szereplésének nagy jelentőségére, melynek hatása akkor lesz igazán üdvös, ha abba hagyva minden álműzsáskodást, áttérünk már egyszer a zenészetben nagyon is naturalisztikus tévutunkról az egyetlen boldogító tanulmány útjára, mert csakis a szépészet örök és szigorú törvényeivel juthatunk be a művészet

A zenélő Plotényi család a fiatal Plotényi Nándorral

szent csarnokába. (E kijelentés halomra dönti azoknak a nézeteit, akik Reményit naturalisztikus művésznak minősítették.) Azután ismerteti ösmeretségének történetét Wagnerrel, és részletesen leírja az 1853-iki Liszttel és híveivel együtt végzett látogatásának lefolyását Bazelen, ahol akkor a nagy száműzött tartózkodott. Tíz év után most látta őt viszont először Pesten, ahol többszöri látogatás folyamán megújította ismeretségüket. Ezután leírja, hogyan lakik és él Wagner Penzingben. Leírja szobáinak fényűző berendezését és bársony vagy selyemből készített házi öltözetét. Ez a zeneköltő, aki a legszenvedélyesebb zenét teremtettem, mit balandó valaha írt, nemcsak hogy nem szereti a lármát, a zajt, hanem inkább kerül mindent, ami nyugalmát báboríthatná; fél a világ zajától, annak mindennapiasságától és bevett szokásaitól. Szobáinak padlózata vastag szőnyeggel van bevonva, a bútorok és függönyök vastag, hangokat elnyelő szövetből vannak készíve, és azon szobában is, ahol Erárd zongorája áll (megj.: párizsi zongora- és hárfagyártó cég, amit a német származású Sébastien Erhard alapított), és ahol komponál, a legantiakusztikusabb elrendezés, síri csend uralkodik. Semmiféle lármát nem tűr; főleg kerüli azt, hogy füleibe valahogy zongorajáték jusson el. Wagner ezen berendezkedését így okolta meg: „Ezt megkívánja természetem, ez nálam életszükséglet, nekem mindenekfelett házi kényelem,

aztán semmi által sem háborgatott csend kell, legfeljebb a fák leveleinek halk susogása, s aztán nyugalom, folytonos nyugalom.” Reményi itt visszaemlékszik Hugo Victorra, kivel egy ízben Guernesey szigetén a tengerparton sétálva, a nagy költő így szólt hozzá: „il n y a que la grand solitude et le grand repos, qui peuvent créer des grandes choses”. (Ez nem más, mint a nagy magány, a nagy pihenés, amelyben a nagy dolgok születnek.)

Mennyire megegyezett e két lángelme e tekintetben! Wagner rendszeren 8 óraker kel fel, és ámbátor este 6 óráig nem fogad el látogatást, hogy zavartalanul alkothasson, mégis a képzelhető legválasztékosabban öltözködik. Elmondhatni, hogy: il est dans un négligé á quatre épingle” (neglizsében, jól kicsípve magát). Este hat óra után örömmel beszélget barátaival, kifejti reformatorikus művészi eszméit, és elpanaszolja, hogy évek óta folytatott működése dacára mennyi slendrián uralkodik még mindig, különösen az opera terén. Ötvenedik évét elérte, búsz évnél több már, hogy hirdeti a valódi művészet igaz igéit, és mindeddig csak Liszt volt az, ki szellemi nagyságát felfogva, őt minden tőle telhető módon segíté, és csak Szentpétervár, Prága és Budapest büszkélkedhetnek ama kezdeményezéssel, hogy őt (anélkül, hogy műveit egészben hallhatták volna), megbívták s legalább elismerő hódolatukat nyilvánították iránta.

Penzingi életmódja s a társadalom bevett

szokásai megfosztják őt sok külső sikertől. Így például egy bécsi hercegnő igen szeretne Wagner tiszteletére nagy díszlakomát rendezni, de ezt nem teheti meg, mert a társadalmi illemszabályok azt kívánják, hogy Wagner őt elébb meglátogassa. Mint-hogy azonban az ilyen látogatást délelőtt kell megtenni, és Wagner nem tudja magát rászánni, hogy napi munkáját félbeszakítsa, a lakoma és a vele kapcsolatos ismerkedés mindeddig elmaradt.

Végül Reményi, kapcsolatban Wagner iménti pesti fogadtatásával, a következő eszmét pendíti meg: „Nem lehetne-e még többet is tennünk? Mi magyarok megéljeneztük s megtapsoltuk őt (sőt az első köztött vagyunk), de ezzel beérjük-e? Tegye minden művész és műbarát kezét a szívére és feleljen!”

Valóban, ha értenénk, mit lehet a művészet nagymérvű pártolása által elérni, nemcsak megtapsolnánk és megéljeneznénk a nagy mestert, de arról is gondolkoznánk, hogy mit lehetne ezentúl nagyszerűt tenni a művészet érdekében!”

E levél befejező része burkoltan egy javaslatot fejez ki, azt, hogy ne csak ünnepeljük Wagnert, hanem tegyünk valamit úgy a nagy művész, mint a művészet érdekében. Tényleg, Reményi penzingeri látogatása nem csupán udvariassági tény. Volt batározott célja is, még pedig az, hogy Wagner óriási presztizsével a magyar művészeti életet fellendítse, és egyben a mostoha viszonyok kö-

zепette tengődő nagy zeneköltő életében kedvező fordulatot idézzem elő. Nem csekélyebb dologra vállalkozott Reményi, mint hogy Wagnert felszólítsa, telepedjék le Pesten, illetőleg töltsen nálunk a telet, mutassa be műveit a Nemzeti Színházban és dirigáljon hangversenyeket évi fixfizetés ellenében. Bizonyítja ezt Wagner önéletrajza („Mein Leben”, Volksausgabe, 2. Auflage, Bruckmann, München, 1915), ahol a következőket mondja: az 1863. év őszén anyagi helyzete igen sanyarú volt. Már arra gondolt, hogy felosztatja penzingeri háztartását és Szentpétervárra költözik, abonnan 1860-ban és 1863 tavaszán is megkínálták szerződéssel. Éppen ezzel az eszmével foglalkozott, mikor megjelent nála Reményi, aki a magyar főúri világra való befolyásával dicsekedett, és biztosította, hogy nem lenne nehez számára Pesten a tervbe vett pétervári álláshoz basonló pozíciót teremteni. Ajánlatát már fentebb jeleztük. Hogy Reményi, aki – ezt már eddig is láttuk – igen vérmes természetű volt, s kit ennek megfelelően fantáziája és lelkesedése gyakran elragadott, mások megbízásából tette-e Wagnernek ezt az ajánlatot, vagy csupán saját kezdeményezéséből, azt ma már nem lehet megállapítani. De az bizonyos, hogy terve váratlanul nagy és erős ellenálásra talált első sorban valószínűleg Erkel Ferenc, a Nemzeti Színház karmestere részéről, mert tény, hogy eljárása végleges eredményéről egyáltalán nem értesítette Wagnert, kit ezért egyre kínosabb kétség és aggodalom gyötört. Lelkiállapotáról tanúskodik egy levél, melyet október 12-én Penzingerből Mosonyi Mibályhoz intézett. Ebben ezt írja: „Nyolc nap előtt Önnek táviratilag bejelentett Pestre való utazásomnak tulajdonképpeni célja az lett volna, hogy Reményi barátunktól megkapjam azt, amire mindenképpen többszörösen írásban kértem, világos és határozott feleletet és felvilágosítást, ami egy levéloldalon elfér.”

Egyszer szóval, mikor véletlenségből Bécsben a „Lobengrin” előadásán találkoztunk, és kétszer táviratilag kilátásba helyezte, hogy körülményes választ ad levélben, és pedig legutóbb nyolc nappal ezelőtt. Semmiképpen sem sikerült őt ígéretének teljesítésére bírnom.

Távol legyen tőlem, hogy barátunk jellemében ezért kételkedjem, de meg kell vallanom, hogy alig gyötört valami annyira, mint ez a megmagyarázhatatlan hallgatás. Hogyba abszolúte hallgatott volna, akkor még beletörődne, de így, rövidebb jelzésekkel megszakítva, talán káros reményekre és kitartásra bátorít. Nagyon kérem Önt tiszt-

telt barátom, értesítsen levélben azonnal, ha Reményitől megtud valamit arra vonatkozólag, milyen eredménnyel jártak mindenesetre nagylelkű fáradozásai érdekemben.”

Hogy mit válaszoltatott Mosonyi Wagnernek, arra vonatkozólag Haraszi sehonnan sem tudott felvilágosítást nyerni.

Wagner e sürgető leveléből látszik, hogy Reményi több ízben is kilátásba helyezte, hogy körülményes válaszban értesíti Wagnert eljárásának eredménye felől, azonban ezen ígéretét nem váltotta be, végleg elhallgatott, és hagyta Wagnert bizonytalanságban gyöttrődni. Lélektani magyarázata ezen eljárásnak az, hogy szégyellte magát, mikor látta, hogy mégsem bír annyi befolyással mint gondolta, és így Wagnernek tett javaslatát nem valószínűsítheti meg. És inkább hallgatott, mint hogy őszintén bevallotta volna kudarcát.

Végül idézzük még Wagner saját észrevételeit Reményire nézve a „Mein Leben”-ből.

Midőn arról szól, hogy a pesti Nemzeti Színház megbízását két hangversenyre elfogadta és ennek folytán július végén Pestre utazott, folytatólag ezt írja (III. kötet, 366. l.):

„Wurde dort von dem Intendanten Radnótfáy gänzlich unbekannter Weise empfangen und erhielt durch Reményi, einem von Liszt seinerzeit protegierten, in Wahrheit nicht ungenialen Geigen-Virtuosen, welcher sich grenzenlos leidenschaftlich für mich gebärdete, die Aufklärung, nach welcher er ganz von sich aus meine Berufung veranlasst hatte”.

(Mindenfajta ismeretség nélkül, ott kaptam meg Radnótfáy intendánstól, Reményin keresztül – aki annak idején Liszt támogatását élvezte, és mint hegedűvirtuóz egyáltalán nem volt a zsenialitás híján, és számomra határtalanul szenvedélyesnek tűnt – a tájékoztatást, amiből ítélve ő teljesen magától vetette latba befolyását, hogy megkapjam a megbízatást.)

Midőn pedig Reményi penzingeri látogatását említi meg (III. kötet, 368. l.): „Während ich meine Verbindungen mit Petersburg und meinen auf diese gegründeten Plan noch keineswegs aufzugeben mich gedrungen fühlte, kam es mir dennoch bei, die Versicherungen jenes Reményi, welcher sich eines grossen Einflusses auf die ungarische Magnaten-Welt rühmte, nicht gänzlich unbeachtet zu lassen als er mir erklärte, dass er gewiss nicht Grosses sei, mir eine solche Pension mit abnlichen Verpflichtungen, wie ich sie für Petersburg im Auge hatte, für Pest zu erwirken. Wirk-

lich besuchte er mich schon bald nach meiner Zurückkehr in Penzing, und zwar in Begleitung seines Adoptiv-Sohnes, dem jungen Plotényi, dessen ausgezeichnete Schönheit und Liebenswürdigkeit auf mich einen sehr freundlich Eindruck machte. Dem Adoptiv-Vater selbst, obwohl er durch einen sehr genialen Vortrag des Rákóczi-Marsches auf der Violine sich meine grosse Anerkennung erwarb, musste ich jedoch bald anmerken, dass er mit seinen grossartigen Versprechungen es mehr auf einen augenblicklichen Eindruck auf mich, als auf eine dauernde Wirkung abgesehen hatte. Ich verlohr ihn später, seiner Absicht entgegenkommend, aus dem Auge.”

(Bár pétervári kapcsolataimra alapított tervemet egyáltalán nem adtam fel, Reményi arról biztosított, hogy nagy befolyással rendelkezik a magyar mágnások világában; bár nem hagytam figyelmen kívül magyarázatát, mi szerint ő bizonyára nem olyan nagy ember, hogy Pesttel kapcsolatban hasonló felajánlást tegyen, mint amilyen Pétervár esetében a szemem előtt lebeg. Penzingerbe való visszaérkezésemet követően, tényleg hamarosan meglátogatott, még pedig fogadott fiával, a fiatal Plotényivel, aki csinos külsejével és kedvességével igen baráti benyomást tett rám. Habár az örökbefogadó apa rendkívül zseniálisan adta elő a Rákóczi indulót, amivel a legnagyobb elismerésemet vívta ki, hamarosan rá kellett ébrednem, hogy nagy ígéretei nem jártak tartós eredménnyel. Később szem elől tévesztettem, anélkül, hogy óhajának eleget tettem volna.)

Wagner tehát eléggé hidegen és sanyarú nyilatkozik Reményiről. Tény az is, hogy Wagner Reményit a „Tristan és Isolda” müncheni bemutatójára, mely 1865. május 15-ére volt kitűzve, de valójában csak június 10-én ment végbe, nem hívta meg, holott Reményit és Rostyt még pesti tartózkodása idején személyesen meghívta. Egyáltalán minden érintkezés Reményi és Wagner között ezen esettel megszűnt, pedig milyen kellemesen és talán hasznosan is folytatódhatott volna.

Hangversenykörút 1863. őszén az alföldi ínségesek javára

1863-ban Magyarországnak különösen a keleti részén éhínség uralkodott. Az egész Alföldön öt hónapig eső nem esett. Ez ismét alkalmat adott Reményinek, hogy jószívűnek és hazafiúi áldozatkészségének sugallatát követve a szűkölködők segítségére siessen. Az ősszel hangversenykörútra indult, melyet Magyarország nyugati részére ter-

jesztett ki, ahol a nagy szárazságtól kevesebbet szenvedtek az emberek. Hangversenyei tiszta jövedelmének egyharmadrészét felajánlotta az alföldi ínségesek javára. Elhatározását levélegileg tudatta 1863. augusztus 29-én, a Pesti Napló szerkesztőjével, mely levelet a Zenészet Lapok III. kötetének 392. oldalán is közölt. A levél igen jellemző s érdemes a teljertalmú reprodukcióra. Így hangzik: „Angolbon elvárja minden polgárától, hogy megteendí kötelességét.”

Nelsonnak, a trafalgári híres tengeri csata előtt jelzett eme balbatatlanná vált s a nagy admirális valamennyi szobrába is bevészt mondata jut eszembe, valahányszor olvasom az ínségdúlta hazai alföldi térségekről érkező szomorú adatokat.

Igen, hogy a mondatot reánk viszonyítsam: „Magyarország jelen válságos helyzetében elvárja, hogy minden ember megteendí kötelességét.” És ne bosszas tervezgetésekben és indítványozgatásokban töltsük az időt, a pótolhatatlan drága időt, hanem ki ki tehetsége szerint fogjon a tethhez.

Én részemről nébány nap múlva hazánkna a sors által kíméltebb városaiba hangversenykörútra kelek, s az összes hangversenyeim tiszta jövedelmének egyharmadrészét nyilvános számadás mellett ezennel az alföldi szűkölködők javára ajánlom fel. És bár időm az olaszországi szerződések miatt kissé szűkre van szabva, ismerve hazánk közönségének a szent ügy és csekély személyem iránti bajlamát, teljes reményem van olyan eredményt felmutatni, mely egy embertől, kinek ingatlan birtokai nincsenek, és ki működését egy egész család fenntartására szenteli, talán elegendő lesz.”

E hangversenykörút kijelölt iránya (Zenészet Lapok III. 394. l.) a következő volt: Pécs, Szigetvár, Kaposvár, Nagykanizsa, Keszthely, Zalaegerszeg, Szombathely, Kőszeg, Sopron, Moson, Pozsony, Nagyszombat, Nyitra, Dunaszerdabely, Győr, Komárom, és ha az időből kifutja, még több város is. Tényleg volt Selmecen, Aranyosmaróton, Léván és Móron is. Közlebbi hír csak nébány hangversenyéről van. Pécsi szeptember 12-én tartott hangversenyéről Liki János levélben számolt be a Zenészet Lapok szerkesztőségének (III. köt. 417. l.). Eszerint Reményi nagy lelkesedést keltett. Műsora csaknem megegyezett későbbi kőszegi hangversenyének alább közlendő műsorával, és legnagyobb részét saját szerzeményeiből vagy átiratokból állott. Éppen ezért a levélíró megjegyzéseit egyik másik szerzeményről érdemesnek tartjuk közölni. Az „Eszményített magyar népdalok”-ban meglepő volt a

tiszta és valódi műérzéről tanúskodó és néba-néba ellenpontozati kísérettel is összekötött összhangzati kidolgozás, mely a szokásos sablonszerű kíséreti modortól eltérőleg a művészies kezelés mintaképet mutatja. Hogy Reményi a magyar dalok eszményített előadásában eddig utolérhetetlen, azt bővebben fejtegetni szükségtelen. Wagner Richárd „Lohengrin”-jéből vett Münsteri Nászmenetre nézve azt írja, hogy köszönettel tartozunk Reményinek, miszerint Wagner magas röptű szellemének ezen egyik fénylő sugarával az ottani műértőket megismertette. Reményi „Nagy Hallgató magyar”-járól azt írja, hogy ez kiváló műformájával mintaképeül szolgálhat; művészí belbecsénél és nagy technikai készültiséget igénylő sajátásos előadási modornál fogva Reményi hangversenyei műsorának mindig egyik legérdekesebb darabja lesz. A Rákóczi-átirattal magasztos, lelkesült érzelmeket keltett fel a ballgatókban, miről a közönség tapsvihara tanúskodott. A sok kihívás, éljen- és éljenzésnek engedve, a műsori darabokon kívül, még nébány eszményített népdalt is játszott. Tanítványáról és kísérőjéről, Plotényi Nándorról azt írja, hogy „Szabatos és lelkes játékkal úgy mint mesterének kíséretével is mesterének méltó becsületére válik. Játéka máris nem csak kifejlett technikai ügyességről, de főleg helyes felfogásról és finom művészí érzékről tanúskodik. Chopinnek szellemdús rögtönzött ábrándját és Reményi nébány népdalátiratát kitűnően játszotta. Egyik feltűnő sajátása az, hogy mesterének előadását hangjegy nélkül a legfinomabb árnyalatokkal és oly biztossággal kíséri, hogy kiváló zenészetí értelmisége után következtetve a legszebb jövőt lehet neki jósolni.”

Pozsonyban kétszer játszott nagy tetszés mellett (okt. 9. és okt. 11.). Midőn Sopronban időzött, özv. Széchenyi Istvánné Nagycenkről egy értékes pipát küldött neki ajándékba emlékül. E pipából hébai gróf Széchenyi István a „legnagyobb magyar” naponként dobányzott volt. A soproni dalárda éjjeli zenét adott tiszteletére. Selmecen közreműködött a bányászakadémiai ifjúság is. Aranyosmaróton a hangverseny, midőn Reményi nagyszámú közönség előtt már eljátszott egy darabot, betiltották, úgyszintén Léván is. Léván azonban utóbb még egyszer fellépett. A körút november végéig tartott és körülbelül 2500 frt-ot jövedelmezett az ínségesek javára. A Zenészet Lapok megjegyzi: „Szép áldozat ez olyan művész részéről, kinek művészete képezi összes anyagot.”

A kőszegi hangverseny, 75 frt 3 kr.-nyi jövedelemmel, szeptember 26-án volt. A vonatkozó hirdetemny szószerint így hangzik:

REMÉNYI EDE

Kőszeg város díszpolgára, a helybeli Zeneegylet tiszteletbeli tagjának
hangversenye
Kőszegen a bálteremben, szombaton
1863. szeptember 26-án feleereszben az
alföldi szűkölködők javára,
a Zeneegylet közreműködésével.

M ű s o r

1. Nagy ábránd a Lucretia Borgia dallamai felett – szerzé Reményi Ede
 2. Eszményített magyar népdalok. – átírta és harmonizálta Reményi Ede
 3. Nászmenet a Münsterbe (Lohengrin) Székely kalákás – átírta Reményi Ede
 4. Rögtönzött ábránd (Phantaisie impromptu). Chopin – zongorán előadja Plotényi Nándor.
 5. Romance. Chopin.
- Rákóczi induló – előadja Reményi Ede,
zongorán kíséri Plotényi Nándor
Reményi Ede ezúttal Kőszegen csupán
egyszer lép fel.

E hirdetemnynek egy példánya édesanyámnak (Pest, Széna tér, Szivák ház II. emelet) címezve és postán Kőszegről (sárga osztrák bélyeggel és „Güns” lebélyegzéssel) elküldve, édesatyám hagyatékában maradt meg. 1923 október havában átadtam Jambrits Lajos polgármesternek, aki azt bekeretezve kifüggesztette hivatalos helyiségében a város többi történeti emlékei közt. A hirdetemny tanúsága szerint Reményi Ede Kőszeg városának is díszpolgára volt. A körút többi hangversenyeiről és azok eredményéről anyag nem áll rendelkezésemre.

MÁSODIK HANGVERSENYKÖRÚT ITÁLIÁBAN (1863–64)

1863 karácsony táján újabb olaszországi hangversenykörútra indult, mely főleg Itália déli részén vezetett át. Bécsen és Nizzán át indult ki. Mielőtt elutazott Pestről, a Pesti Naplóban nyílt levél alakjában ismét beszámolt a gondjaira bízott Petőfi szoboralap akkori állagáról s azon teendőkről, melyeket a jövőre nézve ezen ügyben tervezett (a levél kelte 1863. dec. 12.).

Barátait a művészet és irodalom köréből (dec. 20. körül) búcsúlakomára hívta meg lakására. Thaisz Péter is búcsúestélyt rendezett tiszteletére. Bécsben hat napot töltött. Négyesben játszván egy társaságban, érté-

Reményi Ede és Plotényi Nándor 1864 körül (Pest)

kes cremonai hegedűt kapott ajándékba. Nizzában (1864 január végén és február elején) hat hangversenyt adott. Aztán ismét Genovában időzött 2-3 hétig, ahol négyszer lépett fel a Carlo-Felice színházban, majd Nápolyba utazott. (E nápolyi szereplés leírását a „Nefelejts” c. irodalmi csarnok 1864. május 22-iki számából vesszük, ahol Óváry Lipót „Nápolyi levelek IV.” címmel referál Reményiről a „Salon” rovatban.)

A kikötőben a nápolyi legelőkelőbb művészegylet, a Circolo artistico musicale Bonamici fogadta. Másnap reggel Nápoly tekintélyes zenészei tisztelegtek nála, a többi közt az ősz Catalani is: a vak zeneköltő, Mercadante névjegyét küldte. Reményi viszonzván e látogatásokat a Bonamici Egyletet kereste fel, amelynek nagy termében a teljes számban egybegyűlt művészek nagy lelkesedéssel fogadták. Kérésüket teljesítve, néhány klasszikus darabot játszott el. Ez volt bemutatózója, mellyel legott elragadta művészi tekintélyekből álló közönségét. Magasztalták művészetének egyes elemeit, melyek játékában párosultak. Maga a nagy Mercadante könnyekre fakadt, hogy nem láthatja az új Paganinit, e szimpatikus magyart, ahogyan magát kifejezte; érzelmeinek forró ölelésben és csókokban adott kifejezést. Egy fiatal költő egy csinos szonettet rögtönzött, mely másnap meg is jelent a Gazzetta Musicale-ban. A költemény első strófájában Reményit a magyar Paganini-nek nevezi. A Bonamici Egylet még ugyanaz estén egyhangúlag dísztagjának kiáltá ki.

E fogadtatás által a közönség várakozása igen fel volt csigázva. Reményi ezt nem csak kielégítette, hanem a San Carlo színházban adott első hangversenyén viharos tetszést keltett a nebezen kielégíthető nápolyi közönségben. Előadta a „Hugenották”-ra írt változatait, egy Chopin féle polo-

naiset, néhány magyar darabot, s a Venecei karnevált. Utóbbi háromszor kellett ismételnie, de ő ez ismétlést újabb s művészibb változatokkal végezte. A dörgő brávók s a tapsvihar szünni nem akartak. A hírlapok megegyeztek abban, hogy kevés zene-művész aratott Nápolyban oly általános sikert, mint Reményi. Plotényi kísérő- és szólójátéka is teljes elismerésben részesült. Miután hasonló sikerrel játszott másodszor is a San-Carlo színházban, valamint a Monteolivato teremben, két jótékonyági hangversenyen, súlyos betegségbe esett, mely öt hétig tartott. Egy előkelő nápolyi polgárnak, Salvatore Cimionnak vendégszerető házában áptották, s nemes bázsnépe gondozásának köszönte megmentését. Betegsége idején nagy részvétel tanúsítottak iránta úgy a nápolyiak, mint az ott időző magyar főurak.

1864 május 1-én érkezett Rómába. Ez volt utazásának fő pontja, mert Liszt, az általa rajongva tisztelt mester ott élt Monte Mario-i kolostori magányában, fenséges vallásos tárgyú zeneszerzeményekkel foglalkozván. Liszt a régi szeretettel fogadta egykori tanítványát, azzal a cselekvő, tevékeny, támogató szeretettel, amely e nagyszívű embert jellemezte. Bevezette őt a legelőkelőbb körökbe, ahol vele együtt játszott. Bemutatta a pápának is, ki apostoli áldását adta Reményire. Írt egy külön hegedűdarabot Reményi számára, melyet utóbbi azonnal be is mutatott a római köröknek. Reményi Rómában hatszor lépett fel nyilvánosan. (Lisztnek egy levele szerint Reményi a többi közt nagy sikerrel játszott a „Teatro Argentina”-ban.) Továbbá Liszt kedvéért 15 magán négyes előadást tartott Beethoven remek négyeseiből. A második hegedűt Plotényi, a violát Ramaciotti, a csellót Tremencini játszotta. Június 10-én Nardi bíbornoknál játszott Liszttel együtt. Jelen volt Haynald akkori erdélyi püspök is, ki könnyekre fakadt a magyar dalok hallatára. A számos kitüntetés közé, miben Reményi Rómában részesült, tartozik megválasztása az „Accademia dei Quiriti” és Szent Ceciliáról nevezett philharmoniai akadémia tiszteletbeli tagjai közé.

Rómából június 16-án visszatért Nápolyba, s onnan Livorno-Genova-Torino-Moncenis-n át Svájcba utazott. Második olaszországi útja tehát közel hat hónapig tartott, s így első útját beleszámítva majdnem egy teljes évet töltött a művészetek eme ősi honjában. Genfét, Lausannét és Baselt érintve Karlsruhéba utazott, ahol most már másodízben vett részt a németországi zeneművészek gyűlésén és zeneünnepélyén.

LISZT IDŐZÉSE PESTEN 1865-BEN

Liszt az 50-es években, életének weimari időszakában, kétszer volt Magyarországon. Először 1856 augusztus havában, midőn a Scitovszky hercegprímás megbízásából komponált és a felhasznált zenei motívumok révén a magyar zene fejlődési történetében oly nevezetes szerepet játszó ú. n. „Esztergomi misét” vezényelte Esztergomban, a bazilika felszentelési ünnepélyén. Másodszor két évvel rá (1858) vezényelte Budapesten az átdolgozott „Esztergomi misét”. Ugyanakkor először adták elő „Hungária” című szimfonikus költeményét, ő pedig lelkesült honfitársait 2. számú, azóta is legnépszerűbb magyar rapszódijával ragadta el.

Tudjuk, hogy Lisztnek a cigányzenéről írt és 1859-ben franciául megjelent (később német és magyar nyelvre is lefordított) tanulmánya a magyarországi cigányokról és zenéjükéről itthon kellemetlen érzéseket keltett, minthogy Liszt tévedésből a magyar népzeneét cigányzenének minősítette. Magyar érzelmeit és hazafiasságát kétségbe vonták, és általában hűvös viszony keletkezett Liszt és a magyar közönség között. A félreértések azonban tisztázódtak és 1862-ben a Nemzeti Zenede megtette az első lépést, hogy Lisztet ismét közelebb, sőt esetleg vissza hozza hazájába. Felbívást intéztek hozzá, hogy a magyar nemzeti zeneművészet fellendítése érdekében tenné át rendes lakhelyét Pestre. E felbívásra Liszt Rómából, ahol 1861 óta élt, két levelet írt válaszul. Az első 1862. november 9-én báró Prónay Gáborhoz, mint zenedei elnökhöz, a másodikat Mosonyi Mihályhoz november 10-én. Az előbbi képezi a tulajdonképpeni választ. Ebben kifejezi köszönetét a neki az előzmények után különösen jól esett felbívásért és az őt ért gyanúsításokra és félreértésekre nézve nyomatékosan kiemeli, hogy szíve közelben és távolban mindig kedves hazájáért dobogott. Ez nem is lehet másképp, mert magyar születése adta neki azt az erőt, melyet magában érez és a magyar mágnások bőkezűsége juttatta atyját abba a helyzetbe, hogy Lisztet már zsenge korában Bécsbe és Párizsba küldhesse tehetőségének kifejlesztése végett. Hálásan visszaemlékezik nagyszerű fogadtatására honfitársai által, 1840-ben, valamint Scitovszky hercegprímásra is, kinek köszöneti az „Esztergomi mise” előadását a vallásos és nemzeti ünnepélyek egyik legnagyszerűbbikén (Az esztergomi bazilika felszentelési ünnepén ugyanis a király is jelen volt fényes kísérettel. Liszt a pesti árvíz alkalmával már

mint világhírű művész, gyermeksege óta először jelent meg hazájában, 1839 karácsony idején, amikor kitörő lelkesedéssel fogadták. 1840. január 4-én a Nemzeti Színházban első hangversenye alkalmából tisztelői Lisztnek egy művészi kivitelű magyar díszkardot nyújtottak át ünnepies keretben, a kardbűvel hátán e felirattal: „A nagy művésznak, Liszt Ferencnek, művészi érdeme és buzgó hazafisága méltatásául, tisztelő honfitársai. Pesten, 1840. január 4-én.” Második hangversenye január 11-én volt. Másodszer 1846-ban időzött Magyarországon.)

Legnagyobb mértékben megjutalmazva érezte magát, ha a magyar zeneművészet fejlesztéséhez hozzájárulhatna. De mély sajnálatára erejét teljesen felülmúló körülmények gördülnek eléje, melyeknek – bár vonakodva – magát alá kell vetnie. Reméli azonban, hogy majdan visszatérhet hazájába, nem mint röpke vándor, nem is tehetetlen agg alakjában, hanem mint a baza erélyes és hű fia, lelkesítve ugyanazon érzelmektől, melyekkel eltele egykor Dante Firenze után sóhajtvá így kiáltott fel: „Visszatér a költő, hogy ugyanott, hol egykor megkereszteltetett, szemföldet is nyerbesen.”

A Mosonyihoz intézett levélben jelzi, hogy „Szent Erzsébet” című legendájának vezérfőszerepét hat hete hogy egészen befejezte. Idézi a többi közt a Szent Erzsébetről szóló és a 17. századból származó magyar egyházi dallamot, melyet a legendában felhasználott, és amelynek birtokába Mosonyi közbenjárása által jutott. Közli e művének felosztását hat részre. És közöl egyéb részleteket is. Óhajtvá szerint műve későbbben egy kiegészítő adalékot képezend a magyar zeneirodalomhoz, úgy mint a „Hungária” című zenekölteménye is. Tudakolja, hogy minő indok eredményezte meghívását, és tulajdonképpen milyen körülmények közt telepednék le Pesten? Zeneművészeti tevékenységét számos évek óta kizárólag zeneköltészeti térre koncentráltta, mit egyelőre a legkedvezőbb körülmények között Rómában folytat. Különben kötelezettségei a weimari nagyherceg iránt sem szűntek meg. De talán ismét fog nyílni valami jó alkalom, midőn ismét közeledhetik magyar hazájához, mit a legnagyobb örömmel fog tenni. (E két levél a Zenészet Lapok III. évf. 69-70. oldalán jelent meg.)

Reményi látogatását Lisztnél Rómában 1864-ben már megemlégtük. Reményi talán 1865-ben is volt Lisztnél Rómában, mert a Liszt Ferenc emlékkiállítás lajstroma

a 12. oldalon felsorolja Lisztnek egy Rómából, 1865-ben Reményihez intézett levelét, melynek tartalma: „Baráti megbívás; jelen lesz egy hölgy, ki több pár kesztyűt tépett szét dübös tapsolásával.”

Az amerikai életrajz felemlíti, hogy Reményi 1865-ben fényes sikerrel szerepelt Párizsban, ahol szalon-koncertjei valóságos extázist keltettek a francia arisztokrácia körében. Ezt megerősítik más források is. Egy 1865. évi párizsi újság, „Chronique de Jour” cím alatt két hasábot szentel Reményinek azon alkalmából, hogy Richard de Metternich hercegnek, Ausztria nagykövetének szalonjában hatalmas sikerrel lépett fel. Nem csak a diplomácia, de nagynevű művészek és írók is jelen voltak (pl. Berlioz, Theophile Gautier). Majd elmondja, hogy Reményi hírnevét az 1848. évi forradalom alapította meg, és elbeszéli a Rákóczi induló eljátszásával (1860. január, Pesten) kapcsolatos incidenst. Fennmaradt egyébként a művésznak egy Párizsban, 1865. április 28-án kelt levele is, melyben ezeket írja:

„Hangversenyeim a legnagyobb szerű volt a saisonban, malgré la saison avancée et la grande chaleur (annak ellenére, hogy a hangversenyévad későn ért véget, és nagy meleg volt). Az Erard-terem a beau monde és a monde artistique rendez-vousja volt. Az enthusiasmus colossális volt. Mindenki gratulált. Az asszonyok sans géne (fesztelenül) megcsókoltak a concert után. Egyetlen concert volt az egész saisonban, hol a Marchands de Musique a jegyeket pénzért adta. Itt még ingyen sem mennek concertbe. (E megjegyzés egyezik a fent idézett párizsi újsághírrrel.) Páris ezentúl tárva nyitva áll. Öt hét alatt colossális nevet szereztem magamnak. A sajtó sans contradiction unanimiter (egyhangúlag) mellettem van. Vuillaume, a híres begedücsináló expres egy nagyszerű begedűt készít számomra. Erard-ék nagyszerű zongorát fognak prezentálni, 4-5000 frank. Valóságos fogadott és elkényeztetett fiú vagyok a házban (tudniillik Erardéknál). Vasárnap Mad. Erardnál ebédelek Passyban – kastélyában –, holnap, szombaton pedig senki másnál, csak George Sandnál ebédelek. Tegnap Théophile Gautier-nál ebédeltem. A császárnál (III. Napóleon) már hivatalos voltam, de szerencsétlenségemre elmaradt az orosz trónörökös közbenjött balála miatt. Gyönyörű nagy fotografiáim minden zenekereskedésben ki vannak téve. Annyit senkiről sem írtak, mint rólam. Je suis connu comme le loup blanc.

E levélből látjuk, hogy párizsi fellépéseinek sikere tényleg „colossális” volt. Nem csak Metternich hercegnél, hanem nyilvánosan is játszott, és úgy a főúri, mint az írói és művészi körök felkapott, kedvenc embere lett.

Ezután hangversenykörutat tett Németországban, Belgiumban, Hollandiában és más országokban, amivel nagyban hozzájárult európai hírnevének növeléséhez.

Ugyanezen év valósította meg a Nemzeti Zenede azon kezdeményezését, hogy Liszt Magyarországra jöjjön, de e látogatása egyelőre nem vezetett még letelepedéshez, ami csak 1876-ban történt meg, midőn Liszt az Országos Zeneakadémia elnökségét elvállalta. (Attól kezdve a téli hónapokat karácsonytól húsvétig Pesten töltötte, húsvétól szeptemberig Weimarban, ősszel pedig Rómában időzött.) Liszt újabb meghívására a Zenede fennállásának negyedszázados emlékünnepe szolgálta. Liszt a meghívást most elfogadta, és elhozta magával magyar stíli nagy művét, a „Szent Erzsébet” legendát. A magyar nemzet nemcsak hogy kibékült Liszttel, hanem lelkesen ünnepelték is. A „Szent Erzsébet”-et augusztus havában kétszer adták elő, még pedig 15-én és 22-én. Liszt újabb meghívásában része volt Reményinek is. Az ünnep ségre nem csak Liszt maga jött el, hanem Cosima lánya, valamint annak férje, Hans von Bülow is, a híres zongoraművész és dirigens. Liszt magával hozta Wagner iránti rajongását is, és oly forró hangulatot teremtett Wagner mellett, hogy a Nemzeti Színház megvásárolta a „Lobengrin” előadási jogát. Harashti fentebb idézett művében megemlíti azt is, hogy Liszt pesti időzése alkalmából, lakásán esténként válogatott társaság gyűlt össze. Így augusztus 25-én este is, mikor Reményi a „Lobengrin”-ből adott elő egy jelenetet, és remek magyarozatával felette élvezetes percek szerzett a mesternek, s a meghívott hallgatóknak (Zenészet Lapok, 1865. 25. 48. sz.). Atyám többször felemlíté előttem, hogy Liszt Pesten több ízben meglátogatta nagyszüleim házát és ott fesztelenül mulatott. Ilyenkor erős szivarokról és erős borról kellett gondoskodni, mert Liszt ezt szerette. Ha jó kedve volt, játszott egyedül, vagy Reményivel együtt.

Liszt jelenléte egy nagyszabású, jótékony célú zeneelőadásra adott alkalmat, mely a városi Redoute nagy termében, kedden, 1865. augusztus 29-én délután 5 órakor folyt le, amelynek műsorát kizárólag Liszt szerzeményei képezték. Az előadóművészek voltak: maga Liszt, Reményi és Bülow.

M ű s o r

1/a Ave Maria

b/, *Cantique d'Amour*" a *Harmonies poétiques et religieuses* c. műből – Liszt Ferenc 2. „A három cigány”. Lenau költeménye után (a költemény szövege mellékelve volt)

– Reményi Ede

3. Legendák zongorára:

a./ „Assisi Szent Ferenc szentbeszéde a kismadarakhoz”

b./ „Paolai Szent Ferenc a hullámokon járva” – Liszt Ferenc

4. „Magyar rhapsodia” zongorára és hegedűre – Liszt Ferenc és Reményi Ede

5. „Magyar rhapsodie” két zongorára – első zongora Bülow János.

Atyám emléke szerint Liszt bámulatos hanghatásokat tudott fenti legendáival kibozni a zongorából. Hallani vélte a madarak csicsérgését, illetve a hullámok növekvő morajlását.

LISZT KÉSŐBBI MAGYARORSZÁGI IDŐZÉSEI

Liszt két évvel később (1867) ismét feljött Rómából Pestre, hogy a koronázás nagy ünnepeire írt, magyar dallamokat feldolgozó, nagyszabású miséjét vezényelje. 12 napot töltött ekkor a magyar fővárosban és ismét a legnagyobb kitüntetésben részesült. Azonban legjobban érezte magát meghitt baráti körben. Reményinél mindennapos volt (Zenészeti Lapok VII. 589. l.), nála s vele órákig játszott; akik szerencsések voltak ilyenkor körében lehetni, felejthetetlen emléket nyerték páratlan géniuszának, mellyel Reményi méltóképpen ölelkezett. Június 13-án is ő maga bírta meg magát Reményihez, matinére. Eljátszotta ez alkalommal egyik kedvelt, régi magyar ábrándját. Koronázási miséjéből eljátszotta Reményivel a legmagasztosabb részt: a „Benedictus”-t, melynek hegedűszólóját Reményi számára írta és szánta, továbbá az „Offertorium”-ot és az „Ave Maria”-t. Elragadó volt a zenei élvezet, minőben csak ritkán van alkalmunk részeseit. Itt jegyzendő meg, hogy (Ábrányi „Életemből és emlékeimből” c. művének 112. stb. oldala szerint) Reményi egyike volt azon 8 tagból álló, úgyszólván titkos komiténak, mely megfelelő szereposztással (Reményi feladata volt a közhangulat befolyásolása) magára vállalta és ki is vitte, hogy eltérően az udvari szertartásrendtől, a koronázás templomi ünnepe alatt nem Harrbeck udvari karnagy ad hoc szerzendő miséjét, hanem a nagy művészkirálynak, Liszt Ferencnek koronázási miséjét játszotta a Hofkapelle.

Liszt ezentúl gyakrabban jött el Magyaror-

szágra, s ilyenkor rendszeren több időt töltött Szekszárdon, báró Augusz Antal zenekedvelő házánál, kibez mind bensőbbé váló baráti viszony kötötte már 1839-től kezdve. Liszt szekszárdi séjourjai (tartózkodásai) nagy vonzóerőt gyakoroltak Liszt tisztelőire, kik ilyenkor csapatostul rándultak le Szekszárdra, Liszt tiszteletére. Reményi nem csak Pesten tartozott szorosabb környezetéhez, hanem több ízben követte Szekszárdra is. A Csapó Vilmos által kiadott „Liszt Ferenc levelei br. Augusz Antalhoz, 1846-1878” című műből megállapítható, hogy Reményi 1870 őszén a Lisztet ünneplő sok vendég közé tartozott, „ki a társaságot művészi hegedűjátékával és bobóságaival egyaránt szórakoztató” (5. l.). Szeptember 26-án Menter Zsófia, Liszt tanítványa jótékony célú hangversenyt adott Szekszárdon, amelyen úgy látszik Reményinek is közre kellett volna működnie, de a rendező őt betegnek jelentvén, közkívánatra maga Liszt is játszott (22. l.).

Hogy Liszt Reményit, mint volt tanítványát folyvást kedvelte és becsülte, mutatja az a tény is, hogy egy Rómából, báró Auguszhoz 1869. július 18-án írt levelében, hol koronázási miséjének némely részletének megküldését jelzi, felkéri báró Auguszt, hogy miséjének „Benedictus”-át és „Offertorium”-át, melyet átírt zongorára és hegedűre, juttassa el Reményihez, „quil en fosse usage dans ses concerts; les quelques mesures d'introduction et les variantes de l'accompagnement augmentent l'effet du Solist, et Plotényi sera débarassé de l'a peu près, qui n'est jamais assez pret.”

E rokonszenvek egyéb jelei is vannak. A Liszt Ferenc emlékkiállítás lajstroma a 26. oldalon felsorol egy töredéket egy Liszt által Reményi Edének írt hegedűversenyből: „Concerto pour Reményi 24. Janvier, 1860. Weimar F. L.” (Franz Liszt). Csoportképek is maradtak fenn, hol Reményi Plotényivel együtt, vagy nélküle, Liszt társaságában van ábrázolva. Az időrendnek elébe vágva, már itt említtem meg, hogy Liszt a 60-as évek végén és a 70-es években, még mielőtt a Zeneakadémia vezetését átvette volna, szintén többször időzött Pesten. Legemlékezetesebbek az 1869 és 1870, valamint 1873 és 1875 évi tartózkodások. 1869 április havának végén két hangverseny volt a Redoute-ban, Liszt jelenlétében, ahol kizárólag az ő szerzeményeit adták elő. A második hangversenyről a Fővárosi Lapok május 2-iki részletes tudósítása van meg. Észert a zenekar Erkel vezetésével előadta a „Hungaria” szimfonikus zenekölteményt. Azután a 137. zsoltár került sorra, melyet meg kellett

Reményi Jánosné, Reményi Ede édesanyja

ismételni. Végül ismét előadták a Koronázási misét, melyet Liszt maga vezényelt. Reményi a Credo előzenéjét játszotta „még mélyebb bensőséggel”, mint első ízben. Ez volt az utolsó Liszt-koncert, bár még következett Leiternek, Liszt egyik tanítványának hangversenye néhány Liszt-szerzeménnyel. A második Liszt-koncert után a dalárdák szerenáddal tisztelegtek Liszt lakása előtt, aki mint mindig, Schwendtner apátnál, a belvárosi plébániában szállt meg.

1870-ben Liszt november és december hónapban szerepelt Pesten. Tudjuk, hogy 1848 óta visszavonult a nyilvános művészi működéstől, de ha Weimarban időzött, vasárnaponként zártkörű matinékat adott, ahol hallatta páratlan művészetét. Ezt a szokást elevenítette fel Pesten is. Részletes hírlapi híriünk van november 27-én, Schwendtner apát lakásán rendezett első matinéjéről, ahol főleg az írói és művészi kör kiváló tagjait gyűjtötte maga köré, fesztelen érintkezés közben. Rövid, de élénk társalgás után Liszt a zongorához ült, és felszólította Reményi Edét a közreműködésére. „A mester már évek óta nem volt ily jó hangulatban, valamint Reményit sem ballottuk ennyi szellemmel és finomsággal interpretálni.” Először Raffnak egy szonátáját adták elő. Ezután közkívánatra Lisztnek még csak kéziratban levő „Krisztus” oratóriumából mutatott be két önálló részt: „A pásztorok imájá”-t, és „A három király indulója”-t, Reményivel játszva. „És a társaság oly ritka műélvezetben részesült, mely sokáig emlékezetes fog maradni. Liszt átengedte magát zongorájának, mely enyelgett, sírt, sóhajtott és dörgött ujjai alatt. Reményi pedig egész odaadással játszott vele. Liszt arca földelült, s szinte ragyogott a legtisztább lelkesedéstől, mely ellenállhatatlanul ment át a társaság minden egyes tagjába.”

Közreadja: Rakos Miklós

(Következő számunkban folytatjuk)